

ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА; ІСТОРІЯ ПОЛІТИЧНИХ І ПРАВОВИХ УЧЕНЬ

УДК 341.211 (498)''1858''

DOI <https://doi.org/10.32782/chern.v5.2023.1>**Я. В. Попенко**кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри права

Мелітопольського державного педагогічного університету

імені Богдана Хмельницького

orcid.org/0000-0003-0841-0875

«КОНВЕНЦІЯ СТОСОВНО УСТРОЮ ДУНАЙСЬКИХ КНЯЗІВСТВ» 1858 Р. ЯК МІЖНАРОДНО-ПРАВОВА ОСНОВА СТВОРЕННЯ НЕЗАЛЕЖНОЇ РУМУНІЇ

Стаття присвячена характеристиці положень міжнародного документу «Конвенція стосовно устрою Дунайських князівств» 1858 р. та визначенню його значення для формування конституційних основ незалежної Румунії. Документ містив 50 статей та був підписаний представниками Франції, Великої Британії, Австрії, Туреччини, Пруссії, Сардинії та Росії.

Питання об'єднання Дунайських князівств у середині – другій половині XIX ст. перебувало на «порядку денному» не лише міжнародної спільноти. Воно мало потужну підтримку і серед тогочасних політичних еліт князівств Молдавії та Валахії. За своєю політичною ознакою прийнятий міжнародний документ мав демократичний характер.

Конвенція змістовно охоплювала всі сторони державно-автономного життя Сполучених князівств Молдавії та Валахії: характер взаємин з Портою та організація державної влади (ст. ст. 1, 3, 8–9, 12); загальні права, свободи та обов'язки людини і громадянина (ст. 46); основи виборчого законодавства (23 статті Додатку 2); законодавча влада (ст. ст. 5, 20, 34, 36); права та функції правителів (ст. ст. 14, 33); органи виконавчої влади (ст. ст. 4, 15); судова влада (ст. ст. 7, 40, 41); орган конституційного нагляду (ст. ст. 29–33); бюджет (ст. ст. 22–26); збройні сили (ст. ст. 42–45). Також Конвенція мала прикінцеві (ст. ст. 48, 50) та перехідні положення (ст. ст. 47, 49).

Підписання Конвенції 1858 р., безумовно, сприяло створенню нової держави. Як засвідчили подальші події, румуни не лише не відмовилися від ідеї суверенної держави, а навпаки активізували рух в цьому напрямку. У січні 1859 р. всупереч рішенням Паризької конференції єдиним князем Валахії та Молдавії було обрано А. Кузу. У січні 1862 р. у Бухаресті були скликані єдині Національні збори та створено єдиний уряд, чим було завершено політичне об'єднання князівств та створена єдина держава – Румунія.

30 червня 1866 р. Установчими зборами була прийнята Конституція країни.

Ключові слова: Конвенція, Дунайські князівства, конституційний устрій, автономія, парламент, виборче законодавство.

Popenko Ya. V. «THE CONVENTION AS FOR THE ORGANIZATION OF THE DANUBE PRINCIPALITIES» OF 1858 AS THE INTERNATIONAL LEGAL BASIS OF THE CREATION OF THE INDEPENDENT ROMANIA¹

The article is devoted to the characteristics of the regulations of the international document «The Convention as for the Organization of the Danube Principalities» of 1858 and the determination of its meaning for the formation of the constitutional foundations of the independent Romania. The document contained 50 articles and was signed by the representatives of France, the Great Britain, Austria, Turkey, Prussia, Sardinia and Russia.

The question of the unification of the Danube principalities in the middle – the second half of the XIX century was on the «agenda» not only of the international community, it also had strong support among of that time political elites of the principalities of Moldavia and Wallachia. Due to its political feature, the adopted international document had the democratic character. The Convention meaningfully covered all aspects of the state-autonomous life of the United Principalities of Moldavia and Wallachia as the nature of the relations with the Porte and the organization of the state power (Articles 1, 3, 8–9, 12); the general rights, the freedoms and the duties of a person and a citizen (Article 46); the basics of election legislation (23 articles of Appendix 2); legislative power (Articles 5, 20, 34, 36); the rights and the functions of the rulers (Articles 14, 33); the bodies of executive power (Articles 4, 15); judicial power (Articles 7, 40, 41); the body of constitutional supervision (Articles 29–33); budget (Articles 22–26); armed forces (Articles 42–45). Also, the Convention had the final (Articles 48, 50) and the transitional regulations (Articles 47, 49).

The signing of the Convention of 1858 certainly contributed to the creation of the new state. As the later events

¹ Переклад назви англійською мовою наданий, зважаючи на традицію, прийняту в україномовній науковій літературі, «Конвенція стосовно устрою Дунайських князівств» або «Конвенція щодо устрою Дунайських князівств». Оригінальна назва Конвенції 1858 р. звучить як «Convention Relative à L'organisation des Principautés de Moldavie et de Valachie».

testified that the Romanians not only did not give up the idea of the sovereign state, but on the contrary activated the movement at that direction. In January 1859, the contrary to the decisions of the Paris Conference, A. Kuza was elected as the sole prince of Wallachia and Moldavia. In January 1862, the single National Assembly was convened in Bucharest and the single government was created, which completed the political unification of the principalities and the single state as Romania was created.

On June 30, 1866, the Constitution of the country was adopted by the Constituent Assembly.

Key words: The Convention, the Danube principalities, constitutional system, autonomy, parliament, electoral legislation.

Постановка проблеми. Середина XIX ст. в Європі ознаменувалася низкою історичних подій, які, безперечно, мали важливе стратегічне значення для більшості європейських держав, зокрема Дунайських князівств. Серед таких подій можемо назвати «Весну народів» (1848–1849 рр.), Кримську війну (1853–1856 рр.) та Паризький мирний договір (1856 р.).

Останній був підписаний 18 (30) березня 1856 р. і не лише юридично завершив Кримську війну, а й виніс на «порядок денний» питання необхідності визначення державно-правового статусу Дунайських князівств Молдавії та Валахії. Фактично йшлося про можливі варіанти їх об'єднання, потенційний економічний та політичний розвиток, перерозподіл сфер впливу в регіоні в контексті існуючої Віденської системи міжнародних відносин. Вже за рік з 22 травня по 19 серпня 1858 р. тривала спеціальна Паризька конференція, скликана для вирішення саме цих питань. В ній брали участь представники Франції, Великої Британії, Австрії, Туреччини, Пруссії, Сардинії та Росії.

В цьому контексті зазначимо, що якщо внутрішньополітичні сили Дунайських князівств виступали переважно за об'єднання з подальшим здобуттям незалежного статусу держави, то зовнішньополітичні сили такої однаковості не мали. Проти виступали: Австрія, Велика Британія та Туреччина. Зокрема, австрійський посол в Константинополі А. фон Прокеш-Остен відзначав своєму французькому колезі, що «така країна була б жахливою зброєю в руках Росії проти Австрії та Туреччини. Румуни незабаром вважатимуть сюзеренітет Порти ганебним та несправедливим ... Вони працюватимуть на незалежну державу» [6, р. 398]. Натомість, Франція, Сардинія, Пруссія та Росія прагнули об'єднання князівств [5, р. 66–70]. В підсумку тривалих дебатів французька дипломатія запропонувала певний компромісний варіант майбутнього державно-політичного устрою князівств. 10 червня цей проект був взятий за основу і згодом затверджений у вигляді юридичного документу під назвою «Конвенція стосовно устрою Дунайських князівств». Документ містив

50 статей і був підписаний всіма учасниками конференції. Саме він узаконив «остаточне рішення стосовно князівств» [2, р. 21].

Аналіз джерел та досліджень. Теоретичною базою для написання статті стали наукові праці зарубіжних вчених таких як: Г. Кліветі, В. Коптилец, Б. Джелавич та ін. Джерельною базою є положення Паризького договору (1856 р.) та «Конвенції стосовно устрою Дунайських князівств» (1858 р.) Водночас, маємо відзначити, що питання конституційної історії Румунії в українській історико-юридичній науці практично відсутнє.

Метою статті є характеристика статей «Конвенції стосовно устрою Дунайських князівств» від 19 серпня 1858 р. та визначення державно-правового значення документу для формування правових основ незалежної Румунії.

Виклад основного матеріалу. Конвенцію 1858 р., як міжнародний документ «конституційного характеру», з цілковитою впевненістю можна «розбити» на декілька структурно-змістовні блоки. Кожен з них містив в собі статті, які юридично вирішували конкретні аспекти державно-автономного життя об'єднаних князівств.

Блок 1. Загальні засади.

Стаття 1 Конвенції проголошувала, що князівства Молдавії та Валахії відтепер конституційовані під назвою «Сполучені князівства Молдавії та Валахії» та залишаються під сюзеренною владою турецького султана. Автори Конвенції зазначали, що продовжуючи перебувати під владою Порти, остання підтверджує їх автономний статус. Князівства, перебуваючи, під колективною гарантією держав, що домовляються продовжуватимуть користуватися існуючими привілеями та вольностями. Порта гарантувала їм вільне управління та дотримання принципу невтручання у внутрішні справи (ст. 2) [3, р. 4–5].

В цьому контексті слід відзначити, що фактично Конвенція 1858 р. в загальному вигляді підтвердила гарантії, що були попередньо надані Дунайським князівствам договором від 30 березня 1856 р. Зокрема, ст. 22 договору гарантувала їм пільги та привілеї і принцип невтручання у внутрішні справи з боку Порти [7, р. 27]. Стаття 23 зазначеного документу підтверджувала «незалежне та національне управління, свободу віросповідань, власне законодавство, свободу торгівлі та судноплавства». Додатково ст. 23 передбача-

лося створення спеціальної комісії з резиденцією у Бухаресті, яка мала переглянути чинне законодавство, підготувати об'єктивний звіт щодо становища князівств та запропонувати варіанти їх майбутнього устрою [8]. Забезпечувати внутрішню безпеку та охорону кордонів мали власні збройні сили (ст. 26) [8].

Підкреслимо – обидва міжнародні документи і 1856 р., і 1858 р. виступали своєрідним юридичним «колективним гарантом» Дунайським князівствам у їх відносинах з Константинополем. Водночас, поза текстом документів, в кулуарах європейської дипломатії не виключали і можливості, що гарантована союзниками автономія може стати важливим кроком на шляху до незалежності князівств.

Статті 8-9 Конвенції 1858 р. визначали характер взаємин між Портою та обома автономними князівствами: вони були зобов'язані щорічно сплачувати данину на користь сюзеренного двору (Молдавія – 1 500 000 піастрів; Валахія – 2 500 000 піастрів) (ст. 8); затвердження господарів на посадах залишалося прерогативою султана (ст. 8); у випадку зовнішньої агресії проти князівств Порто мала надавати військову підтримку для оборони та захисту їх територій (ст. 8); міжнародні угоди, підписані султаном, як і раніше, застосовувалися до князівств не порушуючи їх вольностей (ст. 8); у випадку порушення привілеїв князівств, господарі мали право звертатися з відповідною скаргою до сюзеренної держави. Також передбачалося, якщо скарга не буде розглянута турецькою стороною, князівства могли звернутися за підтримкою до держав-поручителів (ст. 9); господарі мали право утримувати власних представників у Константинополі, які не залежали від інших іноземних держав та затверджувалися на посадах Портою (ст. 9) [3, р. 6].

Блок 2. Загальні права, свободи та обов'язки людини та громадянина.

Про демократичний характер майбутнього конституційного устрою об'єднаних князівств свідчить зміст ст. 46 Конвенції, яка передбачала: всі молдавани та волохи рівні перед законом стосовно сплати податків та матимуть право вільного та рівного доступу до публічних посад в обох князівствах; гарантувалася особиста свобода; ніхто не міг бути затриманий, заарештований або підданий переслідуванням інакше, як за законом; приватна власність вжалася недоторканою: «Ніхто не міг бути позбавлений власності, лише за законом, заради громадської користі та зі сплатою відповідної винагороди за завдану шкоду»; молдаванам і волохам всіх християнських сповідань однаково гарантувалося право користуватися політичними правами; представники інших віросповідань могли користуватися цим правом лише через відповідне рішення законодавчих органів Кня-

зівств; скасовувалися усі види станових привілеїв та монополій; передбачався негайний перегляд існуючого аграрного закону; всім існуючим муніципальним установам князівств (міським та сільським) гарантувався всебічний розвиток [5, р. 88].

Блок 3. Принципи організації влади та гілки влади.

Публічна влада в князівствах належала господарю та виборному Зібранню, які в окремих випадках передбачених Конвенцією, мали діяти разом із спільною для обох князівств Центральною комісією (ст. 3). Господарі князівств обиралися виборними Зібраннями пожиттєво (ст. 10). В разі відсутності претендента на посаду, до її заміщення новим господарем, управління князівством доручалося Раді міністрів. Водночас, функції Ради зводилися до керівництва поточними справами (навіть призначення нових чиновників мало тимчасовий характер) (ст. 11).

Стаття 12 в загальному вигляді передбачала процедуру проведення виборів господаря (терміни проведення, чисельний склад представників Зібрання, оголошення результатів виборів тощо). Особлива увага приділялась вимогам до кандидата на цю посаду: він мав бути не молодше 35-ти років; обов'язково бути вихідцем із місцевого населення (молдованином або волохом); мати прибуток з нерухомості не менше 3 000 дукатів; мати десятирічний досвід державної служби або бути членом виборного Зібрання (ст. 13) [3, р. 7].

Конвенція наділяла господарів низкою важливих повноважень у сфері державного управління: вони керували князівствами через призначених міністрів; мали право розробляти, затверджувати та оприлюднювати закони (закони, як і бюджет надавалися на подальший розгляд Зібранням); за ними закріплювалося право вето; призначали чиновників на всі державні посади; мали право оголошувати помилування та пом'якшувати покарання у кримінальних справах (водночас, жодним іншим чином не могли втручатися у здійснення правосуддя); цивільний лист кожного господаря приймався Зібранням один раз на весь час його правління (ст. 14). Крім того, ст. 33 надавала господарям право звернення до Центральної комісії з пропозиціями щодо розробки нею законів для задоволення інтересів обох князівств [3, р. 7–8; 11].

Окремі державні повноваження господарів поширювалися і на збройні сили. Зокрема, вони щорічно по черзі призначали генерал-інспекторів для інспекції військових частин (ст. 42); в разі необхідності могли ініціювати об'єднання військ князівств в одну армію (ст. 43); в разі об'єднання армії призначали по черзі головнокомандувача (ст. 44) тощо [3, р. 13–14].

Законодавча влада мала здійснюватися спільно господарем, виборним Зібранням та Центральною

комісією (ст. 5). Після проведення виборів, підведення підсумків та розгляду скарг (за наявності) виборне Зібрання мало скликатися господарем та відкриватися щорічно (перша неділя грудня місяця). Кожна поточна сесія мала тривати три місяці, за потреби правитель князівства міг продовжити термін її роботи. Також він мав право скликати та розпустити надзвичайне сесійне засідання. В останньому випадку господар був зобов'язаний скликати нове Зібрання, яке мало бути відкритим у трьохмісячний термін (ст. 17). Митрополит та окружні єпископи входили до складу Зібрання за своїм званням. Головування у Зібранні належало митрополиту, віце-президенти та секретарі обиралися депутатами (ст. 18). Сесійні засідання мали проводитися у відкритому режимі, але умови допуску на них визначав головуючий. В окремих випадках сесії могли відбуватися і в закритому режимі. Своєрідним свідченням демократизації суспільно-політичного життя князівств був той факт, що ст. 19 Конвенції передбачала – кожне засідання мало супроводжуватися короткою змістовною доповіддю, яка згодом друкувалася в офіційній пресі. Право участі на сесіях та брати участь в обговоренні законів, але без права голосування за них, закріплювалося за міністрами (ст. 21) [3, р. 8–9].

Загальна процедура підготовки та прийняття законів була передбачена ст. 6, але мала юридичні нюанси:

1. Так, закони, призначені виключно для інтересів кожного з князівств готувалися господарем, потім обговорювалися, доповнювалися та приймалися виборним Зібранням (ст. 20).

2. У випадку, коли закон був призначений для задоволення інтересів обох князівств, він готувався Центральною комісією, вносилися господарями до виборних Зібрань, які і мали прийняти його. Зібрання, у свою чергу, мали право доповнити або змінити законопроект. Після цього він знов мав бути повернутий до Центральної комісії, яка, врахувавши корективи, готувала остаточний варіант закону. Саме він у завершеному варіанті мав бути прийнятий або відхилений Зібранням (ст. 36). Законами «загального інтересу» вважалися всі законопроекти, які стосувалися об'єднання та кодифікації законодавства, митної, поштової, телеграфної сфер, монетарної справи тощо (ст. 34) [1, р. 21].

3. Закони, що мали задовольнити «спеціальний інтерес» кожного з князівств, затверджувалися господарем виключно лише після погодження з Центральною комісією, яка мала дати свій висновок про «їх сумісність з конституційними положеннями нового устрою» (ст. 37) [3, р. 12].

Виконавча влада належала господарям (ст. 4). Закон чи будь-який інший нормативно-правовий акт, який був підготовлений правителем, мав бути

засвідчений підписом конкретного міністра. Міністри несли особисту відповідальність за порушення законів (зокрема, за марнотратство бюджетних коштів). Вони підлягали суду Верховного касаційного суду. Ініціювати судовий розгляд стосовно конкретного міністра міг господар або виборне Зібрання (мала бути постанова двох третин присутніх членів Зібрання) (ст. 15).

Судова влада в князівствах здійснювалася від імені господаря. Суддів на посади призначав правитель. Проголошувалась рівність громадян перед законом: «Ніхто не буде вилучений з юрисдикції суддів своєї країни». Водночас умови призначення, професійні вимоги, впровадження принципу незмінності суддів мав більш детально визначити спеціальний закон (ст. 7) [3, р. 5].

Для становлення та розвитку єдиної системи судочинства князівств, автори Конвенції передбачали проведення наступних реформ: організація для Молдавії та Валахії єдиного Верховного та касаційного суду, який мав знаходитися у м. Фокшани; члени суду проголошувалися незмінними (ст. 38); Верховному суду надавалося право нагляду та дисциплінарної влади над всіма судовими палатами та судами обох князівств (ст. 40); Верховний суд отримував виняткове право судівництва над своїми членами у кримінальних справах (ст. 40); всі рішення та вироки, які були ухвалені судовими палатами та судами обох князівств, переносилися на касацію до Верховного суду (ст. 39); виключно юрисдикції Верховному суду підлягав розгляд справ, порушених проти міністрів (ст. 41); рішення Верховного суду не підлягали апеляції (ст. 41).

Блок 4. Виборче законодавство.

На окрему увагу заслуговують основи виборчого законодавства, які знайшли своє відображення в Конвенції 1858 р. Так, ст. 16 основної частини Конвенції зазначала, що виборні Зібрання в кожному князівстві обираються на сім років, згідно постанови про вибори. Більш детально основи виборчого законодавства були представлені у Додатку 2 Конвенції під назвою «Постанова про вибори» (23 статті) [3, р. 16–19].

Так, Зібрання формувалися в кожному князівстві з членів, обраних від округів або від міст. Митрополит та єпархіальні єпископи входили до складу Зборів за своїм званням (ст. 1). Виборці поділялися на початкових (прибуток з нерухомості не менше 100 дукатів) та прямих (в округах прибуток з нерухомості не менше 1000 дукатів, в містах – прибуток з нерухомості або торгівлі не менше 6 000 дукатів) (ст. 2-4). Виборцями могли бути лише місцеві мешканці або натуралізовані молдавани або валахи, не менше 25 років (ст. 5). Не могли бути виборцями – іноземці, люди, які перебували під опікою, банкрути або злочинці (ст. 6).

Виборчі списки склалися щорічно в округах за розпорядженням місцевої адміністрації. Окремо у Додатку 2 була представлена процедура технічного внесення виборців, оскарження та оприлюднення списків (ст. 7–8). Стаття 9 визначала вимоги до кандидатів в депутати. Ними могли бути: місцеві або натуралізовані молдавани або волохи, не менше 35 років, з прибутком не менше 400 дукатів. Початкові виборці в округах обирали трьох представників, а далі вони обирали в головному місті округу одного депутата (ст. 10). Прямі виборці обирали двох депутатів від округу (ст. 11). В містах прямі виборці обирали різну кількість депутатів (в Бухаресті та Ясах – 3; в Ізмаїлі, Плоешті, Галаці, Крайові, Браїлові – 2; в інших містах – по 1 депутату) (ст. 12).

Виборці кожного розряду збиралися окремо в спеціальних колегіях для голосування; голосування відбувалося таємно. Якщо кандидат не набрав більшість, відбувалося повторне голосування, обраним в такому разі вважався кандидат, який набрав найбільшу кількість голосів (ст. 13–16). Законність процедури виборів перевірялася Зібранням, жодний член якого впродовж сесії не міг бути заарештований чи переслідуваний (крім випадку схоплення на місці злочину) (ст. 17–20). За порушення процедури виборів (напр., невнесення в списки, лжесвідчення та ін.) передбачалося покарання у вигляді штрафу від 100 до 1 000 дукатів або тюремне ув'язнення від 8 днів до трьох місяців (ст. 21).

Передбачалася і процедура оскарження результатів голосування. Зокрема, десять виборщиків в разі виявлення порушень під час проведення виборів могли ініціювати кримінальних процес проти: осіб/особи, які фальшували результати виборів; осіб/особи, які безпосередньо зривали вибори шляхом заворушень, погроз, насильством (ст. 22).

Блок 5. Бюджет.

За ст. 22 Конвенції всі бюджетні прибутки та витрати щорічно склалися для кожного князівства окремо. Проект бюджету формувався за наказом господарів та вносився на розгляд Зібрання, яке мало право його змінювати та доповнювати. Лише після затвердження депутатами бюджет набрав чинності. В разі відсутності позитивного рішення з боку Зібрання у визначений строк, виконавча влада князівств мала задовольняти державні потреби на підставі бюджету попереднього року.

Всі прибутки від різних фондів або кас, власником яких була держава включалися до загального бюджету прибутків (ст. 23). Остаточний бюджетний звіт мав бути поданий Зібранню не пізніше, ніж через два роки з дня закінчення його дії (ст. 24). За Зібранням також закріплювалося право контролю над податковою системою. Зокрема,

у ст. 25 регламентувалося, що «жоден податок не міг бути запроваджений без згоди Зібрання». Як і всі інші загальні або спеціальні закони та урядові постанови, закони фінансового характеру мали бути опубліковані в офіційній пресі (ст. 26) [3, р. 9–10].

Блок 6. Центральна комісія, як охоронець конституційних положень.

Низка статей Конвенції була присвячена функціям, структурі, правам та обов'язкам Центральної комісії. Цей орган створювався як постійна державна установа (ст. 29), члени якої перебували на фінансовому утриманні бюджету князівств (ст. 30). Витрати пов'язанні із роботою комісії розподілялися між князівствами навпіл (ст. 31). На комісію покладалася низка функцій:

1. Головною метою була «охорона конституційних положень нового устрою Князівств» (ст. 32);

2. Кодифікаційна справа існуючих на території обох князівств законів з метою приведення їх «у відповідність із конституційним актом нової організації» (ст. 35). В пріоритеті кодифікаційної справи визначалася уніфікація наступних уставів та кодексів: цивільного, кримінального, торгового та системи судочинства. Закони, що мали місцеве значення залишалися поза юрисдикцією комісії, оскільки мали локальне/регіональне значення (ст. 35);

3. Комісія мала право вказувати правителям князівств на зловживання у різних сферах державного управління та надавати рекомендації щодо їх усунення (ст. 32);

4. Комісія, врахувавши пропозиції господарів, розробляла остаточний варіант законів для задоволення інтересів князівств (підготовлений варіант законів надався для обговорення виборним Зібранням) (ст. 33).

Місцем постійної роботи комісії були обрані Фокшани. До складу комісії входило 16 чоловік (вісім молдован та вісім волохів). Склад формувався від кожного князівства наступним чином: четверо делегувалися господарем з числа членів виборного Зібрання або з вищих державних посадовців, четверо призначалися безпосередньо Зібранням (ст. 27).

Призначені члени Центральної комісії зберігали за собою право участі в процедурі обрання господарів у Зібраннях до яких вони належали (ст. 28). Члени комісії самостійно обирали головуючого шляхом голосування. В разі, якщо голоси між двома кандидатами розділялися порівну, вибір остаточно вирішувався жеребкуванням. Якщо під час нарад голоси членів комісії розділялися порівну, то голос голови мав перевагу (ст. 31). Як постійно діюча установа комісія не мала права переривати свою роботу більш ніж на чотирих місячний термін. Строк виконання її членами своїх обов'язків обмежувався строком законодавчого

періоду у князівствах (ст. 29). Обов'язки працівників комісії припинялися не раніше, ніж після початку роботи нового складу [3, р. 10–11].

Блок 7. Збройні сили.

Певна увага в статтях Конвенції приділялася створенню спільних збройних сил (міліцій) об'єднаних князівств. Так, ст. 42 передбачала, що на основі регулярної міліції, яка існувала в обох князівствах, необхідно було створити однаково організаційну структуру, щоб у разі військової загрози вона могла об'єднатися в одну діючу армію. Відзначалося, що така трансформація військових сил має бути відображена в окремому спеціальному законі. До моменту створення однієї армії стан існуючих збройних сил підлягав щорічній інспекції з боку призначених спеціальних генералів-інспекторів (ст. 42).

Регулярна міліція могла бути об'єднана в одну армію в разі внутрішньої дестабілізації в країні або у випадку зовнішньої військової загрози (ст. 43). Стаття 43 також передбачала, що призначений господарем головнокомандуючий об'єднаної армії мав бути виключно молдованином або волохом (ст. 44). Віддаючи належне існуючій традиції, у ст. 45 вказувалося, що обидві міліції зберігали діючі знамена, але в перспективі вони мали бути доповнені спільними відзнаками (Додаток 1 Конвенції). При цьому відзначимо, що попри наявність власної військової сили у князівствах, у Конвенції все ж таки підкреслювався їх підпорядкований автономний статус. Зокрема, чисельний склад регулярної армії не міг бути збільшений більш ніж на одну третину без попереднього погодження із султаном (ст. 42) [3, р. 13–14].

Блок 8. Прикінцеві та перехідні положення.

Прикінцеві положення Конвенції (ст. 48) передбачали, що постанови документу мають бути оприлюднені не пізніше ніж за два тижні після ратифікації. Представники держав-союзниць зобов'язувалися ратифікувати Конвенцію у Парижі впродовж п'яти тижнів або за можливості раніше (ст. 50).

Остаточний текст документу був підписаний 19 серпня 1858 р. Його підписали П. Кисельов (Росія), А. Гюбнер (Австрія), Ф. Валевський (Франція), Г. Каулі (Велика Британія), М. Гацфельдт (Пруссія), С. де Вілламаріна (Сардинія) та М. Фуад-паша (Туреччина).

Перехідні положення документу передбачали, що до моменту перегляду законодавства на території князівств залишалося чинним існуюче законодавство, яке не суперечило положенням Конвенції (ст. 47); управління в князівствах пере-

давалися тимчасовим комісіям, сформованим відповідно діючому Органічному уставу (регламенту) 1831–1832 рр. [3, р. 14–15]. Ці комісії впродовж п'яти тижнів мали сформувати та опублікувати виборчі списки. Стаття 49 Конвенції передбачала, що вибори мали відбутися за три тижні після їх опублікування. На десятий день після голосування, новообрані депутати мали зібратися для виборів господарів у своїх князівствах.

Висновки та перспективи. Підсумовуючи, можемо констатувати, що на другу половину XIX ст. «румунське питання» продовжувало залишатися загальноєвропейською проблемою. Конвенція 1858 р., безумовно, сприяла створенню нової держави. Як засвідчили подальші події, румуни не лише не відмовилися від ідеї суверенної держави, а навпаки активізували рух в цьому напрямку. У січні 1859 р. єдиним князем Валахії та Молдавії було обрано А. Кузу. У січні 1862 р. були скликані єдині Національні збори та створено єдиний уряд, чим було завершено політичне об'єднання князівств та створена єдина держава – Румунія.

30 червня 1866 р. Установчими зборами була прийнята Конституція країни.

Література

- Burduja I.S. State Formation in Romania: A Successful Story of Nationalism and Centralization, 1848–1864. *European Journal of Interdisciplinary Studies*. 2018. Volume 10. Issue 2. P. 16–24.
- Cliveti G. Union or the Romanian Principalities and the Collective Guarantee of the European Powers. *Annals of the Academy of Romanian Scientists Series on History and Archaeology*. 2022. Vol. 14. № 1–2. P. 15–37.
- Conférence de Paris. 1858. Paris : Imprimerie Impériale, 1858. 104 p. URL: <https://bibliotheque-numerique.diplomatie.gouv.fr/ark:/12148/bpt6k9770889z/f9.item.texteImage> (дата звернення: 22.11.2023).
- Coptileț V. Reflecții Asupra Chestiunii Privind Elaborarea Regulamentelor Organice. *Studia Universitatis. Seria «Științe Sociale»*. 2007. № 3. P. 11–15.
- Jelavich B. Russia and the formation of the Romanian national state 1821–1878. Cambridge : Cambridge University Press, 1984. 356 p.
- The Cambridge History of British Foreign Policy 1783–1919 / edited by A.W. Ward, G.P. Gooch. Volume II : 1815–1866. Cambridge at the University Press, 1923. 688 p.
- The Roumanian Occupation in Bessarabia : Documents. Imprimerie Lahure, 1920. 211 p.
- Treaty of Paris of 1856 Paris, March 30, 1856 Peace Treaty between Great Britain, France, the Ottoman Empire, Sardinia and Russia. URL: https://content.ecf.org.il/files/M00934_TreatyOfParis1856English.pdf (дата звернення: 23.11.2023).